

^vŠOLSKI PRIJATEL.

Izhaja vsak torek na pol pol in velja na leto 2 fl. 12 kr. po pošti 1 fl. 36 kr. brez pošte.

Číslo 1. V torek 4. januarja 1853. II. tečaj.

Tonček v šoli.

Bila je velika vas na Slovenskem; štela je okoli dvanajst sto duš, — vendar pa šole ni imela. Pridejo v to vas nov, mlad in za vse dobro vnet gospod fajmošter. Viditi, da toliko ljubih otročičev brez vsega nauka rase in živi, da se marsiktera svojih ovčic zavolj tega časno in večno pogubi, g. fajmošter sklenejo, šolo na noge spraviti, — naj velja kar rado! Neko nedelo povabijo g. župana, odbornike in druge poštene može k sebi v farovž priti. Tu jim škodo in sramoto, v sedajnih časih brez šole biti, tako živo in goreče pred oči postavijo, da si vsi pričujoči v roke sežejo in ednoglasno zavpijejo: »Šolo moramo imeti.« Rečeno — storjeno. Ni bilo še leto okoli, in že je imela tista vas lepo in prostorno šolo. Tudi na svojega učitelja niso pozabili, — lepo so ga oskerbeli: sozidali so mu dve lepi izbi, druge potrebne prostore, in majhen pa ličen skedenj, so mu odločili lep vertič, nekaj posijanja, in mesto učnine 200 fl. iz svoje denarnice. Nova šolska služba se je razglasila, mnogo gospodov se je za njo potegnili in dobili so taj prav izverstnega učitelja. Čudo veliko otrok je u šolo hodilo in med njimi je bil tudi naš Tonček, 5—6 let stari sin srenjskega župana. Ravno taj Tonček bode nam pravil, kaj je v šoli vidil in slišal in se učil. Tončkov oče so nekđaj v šolo hodili in se bili na učiteljski stan pripravljali; pa Tončkov dedaj so zgodaj zamerli, in oče so morali šolo zapustiti in domače gospodarstvo prevzeti. Zato bodejo oče kaj modro govorili, in dobro pravili, kaj in kako se ima prav za prav v šoli učiti, kako učitelj v šoli se obnašati. Mislimo, da bojo ti pogo-
vori podučni in kratkočasni.

Nekteri opomini in blage vošila za šolo.

Veliko že se je od šole in za šolo pisalo in se še piše; vender pa upamo, da naslednje akoravno ne nove opomine in nektere vošila podati ne bo odveč. Kjer koli je dobro sereé in terdna volja, dolžnosti svoje prav spolnovati in bližnjemu resnično pomagati, ondi se dobri nauki in opomini vselej še primejo, in večkrat in od mnogih strani ponovljeni gotovo koristijo in toliko več sadú prinesejo. Saj curki, ki na eno mesto tekoč stanovitno bijejo, clo terde skale izvótljijo. To pisatelju teh verstic da pogúm, v blagim upanju in z gotovim prepričanjem prave koristi, v nar boljši namen naslednje opomine in vošila naznaniti.

1. „*Eno je potrebno*“, pravi Kristus, naš božji učenik — to je: za izveličanje svoje duše skerbeti. Če se to doseči ne iše in ne skerbi, če se ta namen vnemar pusti, je vse brihtanje, vse učenje, vse vkvarjanje, vse prizadevanje prazno. „Kaj bo človeku pomagalo, ako celi svet pridobi, svojo dušo pa pogubi!“ pravi naš Izveličar. Zatorej je le taka šola resnično dobra, le taka šola mladini v pravi prid in blagor služi, kjer se vse na vero zida, vse na keršanstvo obrača, kjer se perva in poglavitna skerb za to ima, da se mladina žive vere Jezusove navzame in po veri živeti navadi. Brez te namére, brez te skerbi nobena šola nikjer in nikdar pravega prida donesla ne bo. Sama svetovna omika človeka scer (tode ne vselej) zavolj dostojnosti (ne zavolj Bogá) očitnih pregréh in hudodelstev varuje; skrivnih pregréh pa ga ne obvaruje, serca njegoviga ne poboljša, z véрно, keršansko ljubeznijo ga ne navdahne, dobre vesti in resnične zadovoljnosti mu dati ne more, praviga mirú in prave sreče mu ne prinese. Ali ne spričuje skušnja in zgodovina, da so ravno zgolj svetovno, ne keršansko omikani ljudjé nar večí kuga za ljudstvo, dostikrat nar hujši zmotnjava, nadloga in nesreča za cele dežele in kraljestva? Kaj pa bo človeku vsa svetovna omika, tudi vsa časna sreča in čast pomagala, če vere nima ali po veri ne živi, če pot v nebesa zgreši in v večno pogubo zajde!

Da bo tedaj šola mladino ne le za časno, ampak toliko bolj za večno življenje srečno storiti pripomogla, je potrebno, da se

serca otrok od prve mladosti z *živo vero in pravo pobožnostjo* navdihujejo, in v tem duhu poterdjujejo in ohranijo. To se bo pa zgodilo, ako si gospod katehet in gospod šolnik z *združeno močjo* v to prizadévata, si eden drugemu na roke gresta, eden drugiga v zverševanji tega bogoljubniga naména podpirata. Ako se eden za drugiga ne zméni in ne pečá, ako vsak le sam za-se in po svojim dela, naj si tudi še toliko prizadéva, bo vender vse veliko manj zdalo, kakor se pa z vzajemnim posvetovanjem in z združenim prizadevanjem storiti zamore. Če v lepi edinosti in sporazumljivosti z 'gospod katehetam tudi gospod šolnik vse druge védnosti za dobre in koristne, keršanski nauk pa za nar potrebniši in nar imenitniši otrokam priporočuje; če jim tudi on večkrat in s pravim spoštovanjem resnice in skrivnosti svete vere v misel vzame, in jih k lepimu zaderžanju v cerkvi — posebno pri sveti maši in pred svetim rešnjim Telesam — živo opominja; če o sleherni priliki in potrebi otroke uči in spodbada, nauke keršanstva, ktere od gospod kateheta prejemaajo ali v cerkvi slišijo, tudi v djanju pokazati in spolnovati: je gotovo, da bo k oživljenju vere in pobožnemu zaderžanju otrok vse veliko več zdalo in pomagalo, kakor pa, če se gospod katehet sam za to trudi in vpira. Posebno še je pa pri tem treba premisliti, kar pregovor pravi: *Besede mičejo, izgledje vlečejo*. Brez lepiga izgleda bo vse učenje in opominovanje le malo sadú prineslo. Če pa otroci vidijo, da se tudi gospod šolski učitelj s pravim spoštovanjem v hiši Gospodovi znajde, da ne po tlačansko, ampak podbudljivo in s pobožnostjo moli, bere ali poje; če vidijo, da si nikakor v sramoto ne šteje, pri daritvi sv. maše streči, kadar je treba, ampak da velikoveč tudi on za čast in srečo ima, to angeljsko službo opravljati; če pred šolo in po šoli z otroci ne žlobudravo in razmišljeno, ampak spodobno in z vidljivo živo gorečnostjo móli; če se s pravo ponižnostjo in pobožnostjo vpricho otrok večkrat pri mizi Gospodovi znajde; če se tudi zunej cerkve in šole v vsim svojim zaderžanju hvalevredno obnaša, ter vselej in povsod v resnici dobriga kristiana skaže: o tedaj ni mogoče, da bi se mlade, nedolžne serca mladine enakiga pobožniga duhá ne navzele; da bi se ji nauki gospod kateheta in gospod šolnika

toliko globokeji v dušo ne vtisnili, in za vse nje žive dni v njeno časno in večno srečo dobriga sadú ne prinesli!

Praviga verniga, keršanskiga duhá v mladih sercih obuditi in ohraniti, tudi marsiktere *pobožne vaje* veliko pripomorejo. V to služijo mnoge kratke za posebne okoljšine namerjene molitvice, katerih naj bi se otroci navadili, in jih po razločku priložnost in potreb, kadar va-nje pridejo, opravljali. Take molitvice se v mnogoterih, in tudi v šolarskih mašnih bukvicah: „Sveto opravilo za šolarje“ najdejo; kako namreč naj se moli pred šolo in po šoli, pred delam in po delu, kadar se kdo z doma odpravlja, kadar se mem cerkve, mem križa ali druge svete podobe gre, kako kadar se v cerkev pride, kadar s sveto popotnico k bolniku gredó, kadar merliču zvoni itd. Prav lepo in podbudljivo je tudi, ako se že otroci keršanskiga pozdravljanja: „Hvaljen bodi Jezus Kristus“ navadijo — da se jim le tudi pomen in vzrok tega pozdravila pové. Duh prave pobožnosti se bo v otrocih budil in vnemal, ako se o pripravnim in primerjenim času vselej opomnijo, kako se jim je tudi pri očitnih obhodih ali procesijah spodobno zadržati, za koga naj takrat Boga posebno hvalijo in prosijo, kako naj vpričo svetiga rešnjiga Telesa Jezusa molijo, svoje misli in serčne želje pri njem imajo, kako naj ga tudi k bolnikom lepo pospremljajo in častijo, kako naj ga veliki teden v Božjim grobu obiskujejo. V dosego oménjeniga praviga naména bo tudi veliko pripomoglo, ako se otroci in mladi ljudje sploh napeljujejo, da bodo Marijo, prečisto devico, in svetiga Alojzja, varha in pomočnika nedolžne mladosti, posebno častili in se jima radi in zvesto priporočevali. — Pravo pobožnost in keršansko ljubezen v sercih mladosti obuditi in vterditi, bi tudi *družba svetiga detinstva Jezusoviga*, ki je ravno za otroke odločena in primerjena, veliko pripomogla, ako bi se tudi po Slovenskim tu in tam vpejljala. Ta družba je posebno pripravna, mlade serca za keršansko vsmiljenje, za djansko ljubezen do Boga in do bližnjiga vneti, k hvaležnosti do staršev in k spoznanju sreče prave zveličavne vere napeljati, in jim priložnost dati, da si z vsakdanjo molitvico za nesrečne ajdovske otroke in z radovoljnim dajanjem vsakomesečnih krajcarčkov v njih otétboza izveličanje toliko tavžent

in tavžent duš veliko zaslužnja pri Bogu pridobiti zamorejo. Ker je to v „Zgodnji Danici“ in v „Šolskim prijatlu“ obilniši že razloženo in priporočeno bilo, naj je zdaj le v kratkim opomnjeno. O da bi se pač spolniti hotlo! — Od prave, svete ljubezni navdihnjen katehet in skerben, pobožen šolski učitelj bota pa zraven vsiga tega še *mnogotero priložnost* najdla in v to obrnila, da bodo otroci s pravim duham keršanstva navdani, da bodo verske resnice ne le verovali in znali, ampak tudi prav po njih živeli, in namen, za kteriga so stvarjeni, srečno dosegli. Posebno pa se bota ponižno spomnila na besede svetiga Pavla, da ne tisti, kteri seje, ne tisti, kteri priliva, je kaj, ampak Bog, kteri rast daje; zato bota *vsak dan serčno molila*, naj Bog njuno prizadevanje blagoslovi, pamet mladine njima izročene razsvitluje, serca njene viža, jo v svoji gnadi in milosti ohrani.

(Konec sledi.)

Vošilo „šolskega prijatela“ o novem letu.

Eno leto je minulo,
Ko prišel sim prvič v šolo,
Brate svoje obiskaval
Vselej sim s preserčno voljo.

Danas stopim v novo leto,
In prinesem sam vošila;
O nezmerna milost božja
Naj mi želje bi spolnila!

Vošim, da prijatli moji,
Vsaki dan bi se množili,
Naj bi šole in mladino,
In med sabo se ljubili.

Vošim, da bi poterpljivi
Se potili brez zamude,
Naj obilna šolska žetev
Plača vaše grenke trude!

Vošim, da bi učitelje
Poslušala vas mladina,
Da bi v šoli čas veseli
Stekal se vam brez pelina.

Vošim, da po pravi poti
Zmir mladino bi vodili,
Naj bi cvetke svetih čednost
V mlade serca zasadili! —

Vošim pridnim učiteljem
Boljši kruh in boljši hrano,
Naj visoko bi *vladarstvo*
Zacelilo revē rano! —

A. Praprotnik.

Ne zasramuj nikogar zavolj telesnih napak.

Barbika je imela zraven veliko drugih tudi to ostudno navado, da je součenkom gerde imena dajala, in posebno veselje imela nad revicami telesnih napak. Dostikrat so jo mati svarili in opominjali, da to ni prav, pa celo nič ni marala.

Deklica lepega zaderžanja, in ki se je dobro učila, je v šolo hodila, pa telesno napako, da je krivo ali vprek gledala, je imela. To je posebno Barbika oponašala, in ji le prekasta (škilasta) Liza rekla. — Pa ko se Lizika zato joka, je še le Barbiko prav veselilo, in večkrat reče: Tako oko imej, ko jaz, tako! — O ko bi bila Barbika pomislila, kako minljiva da je zunajna lepota, bi gotovo ne bila tako ravnala. Pa kmalo je zvedila, da lepota ni najstanovitniše blago.

Barbika, svojojubna deklica, je nekega dne jela čez bolehnost tožiti, in v kratkem dobi — koze. — To leto je ta bolezen silno razsajala, in je bila že veliko ljudi pobrala, toraj so se Barbika in nje stariši silno vstrašili. Barbika je velike bolečine terpela, ktere je misel, da bo lično obličice zgubila, zlo pomnožila. Vendar je jela počasi okrevati, in rešena je bila sicer smerti, pa lepota ličic je za zmiraj preč. Eno oko je zgubila, in obličje je vse pikasto. Ko se prvič zopet v zerkalo ali ogledalo pogleda, o j kako se vstraši, ker se ni kaj takega nadjala. Pomislite zdaj, kako je bilo Barbiki v sercu, ko po prestani bolezni zopet v šolo pride, in Liziko vidi, ktero je pred tako zasramovala. Očesa se ne upa naviš vzignuti, in misliti si je morala: Dobro deklico si tolikrat zaničevala zavoljo krivogleda, razžalila si jo. Toliko si se šopirila s svojo lepoto, in zdaj — si tako gerda, da je Lizika s prekastim očesom lepa proti tebi! — F. Z.

Listonoša.

* Iz *Železnik*. Ljubi „šolski prijatelj“, zdaj in zdaj bo minulo leto, odkar si prvič čez Ljubelj v Krajasko priromal. Kdor hoče pravico spoznati in govoriti, ti bo gotovo spričalo dal, da si svojo nalogo kakor pravi prijatelj šol skoz in skoz dopolnil. Pokazal si učiteljem po sestavkih „Ljudska šola“ pot, ktero hodivši

sledni svoj visoki in imenitni poklic dopolnil bode, odgojiti mladino časni in večni sreči. Povestice in pesmice ničmanj niso bile vgodne, vedriti in požlahtniti mlade serčica ljube slovenske mladine, tudi marskako drobtinčico, veselega in žalostnega zapopadka, si nam prijazno povedal, posebno grenka drobtinca pa je bla za nas krajske Slovence tista, po kateri si nam pokazal stan ljudskih šol na Koroškim in Krajskim. V obziru šol ste pač Korošci srečnejši, zakaj med tem, ko ima v vaši kronovini skoraj sledna fara in podfara tudi svojo, večdel dobro vredjeno šolo*, je pri nas na Krajskim še veliko fará, v katerih ni od šole ne duha ne sluha. Tako obseže na priliko Selška dolina 4 fare in 3 podfare z 8281 dušami, imela je pa dozdej le *dve šoli* v Železnikah in Selcih, tretja v Sorci je ravno zdaj osnovana; s žalostnim sercom pa moram povedati da se je tamošni farmani — poslušajte! z rokami in nogami branijo. Ne morem zapopasti, kaj taki ljudje za en zapopadek od šole imajo. —

Upanje imamo vendar, da se bo o kratkem tudi na Krajskim število ljudskih šol pomnožilo, za kar se vikši šolski ogleda ljubljanske škofije, visoko čast. gospod Jur Zavašnik, kaj veliko trudi in perzadeva. Slava vam zato, blagi gospod, hvaležnost veliko nedolžnih serčic, ki bi brez šole neobtesane ostale, Vam bo u povračilo za Vaš blagi trud. —

Potreba pa je tudi *živa*, da se učiteljem njih večdel kumerna plača saj nekoliko povikša, nekterim res skoraj ni obstati, kar, dasiravno nisim učitelj, vendar iz prepričanja govorim. Z Bogom!

Josip Levičnik.

* *Iz Kanalske doline.* Tako je naše domorodno društvo sv. Mohora srečno prvo in najhujše leto preživelo. Število društvenikov očitno kaže, da ste ravno najprikladnejši čas zadeli, to hasnovito društvo osnovati. Pa dasiravno se zdaj za društvo vse

*) Kaj mi je odgovoril nedavno tukajšni prost vojak, ki je v Koroškim regimentu Baron Prohaska služil, na moje vprašanje: Al se u vašem regimentu kaj lohka avanzira? „O moj ljubí“ je rekel zsilno težko, nismo ga skoraj dobili koroškiga novaka, da bi pisati in brati ne znal, le kdor je posebno lepega zadržanja bil, se je splazil na vikši stopnjo.“ —

tako lepo kaže, in mu srečno prihodnost obeta, gre vendar že zdaj dobro premisliti, alj bo ta gorečnost in radodarnost zmiram tako rasla, alj vsaj taka ostala, ko je zdaj. Koliko družtvenikov ne bode pozabilo letnino odrajtati, če kak domoredec jih ne bo tega opomnil? Pa čeravno nam za take mlačune ni mar, se bode jih vender kajsi najšlo, katirim bi vedno plačevanje letnine sitno bilo. Da bi se tedaj družtvu stanovitven temelj položil, bi se imela po izgledu česke in ilirske matice po odboru jistina določiti, katiro bi družtvenik na enkrat, ali saj najdalj v petih letih odrajtati moral; on bi pa potem družtvene knjige svoje žive dni brez vsega plačila dobivljal. To misel so nam gosp. Matia Majar razodeli, in nam povedali, da so se zastranj tega s Vami že pogovarjali, in da ste to reč na nek čas odložili. Ker je pa nam družtvenikom v kanalskej dolini veliko na tem ležeče, da bi se ta dobra misel vistinula, vas vprašamo, alj se bode morebiti tota reč že v prihodnej seji pretresla. Saj ne bode treba družtvenih postav toliko spremeniti, ker bojo drugi udi, ki istine doplačati ne morejo, navadno letnino plačevali, in svoje navadne pravice vživali.

* *iz Gorice.* Tudi to Vam zamorem naznaniti, da se pri nas poslovenuje izverstno taliansko delo. „Uberto, ossia le serate d' inverno pei buoni contadini“, to je: *Stari Urban, ali zimski večeri dobrih kmetov.* Kadar bo gotovo (menim pa, da bo v kratkem) ga dobi naše družtvo.

Družtvo sv. Mohora.

Družtvo sv. Mohora tako naglo rase in napreduje, da se mora vsakemu domorodcu serce od veselja smejati; do dones je jih družtvenikov 650. Koj hitro po novem letu bodemo pristopnice in družtvene knjige za nove družtvenike razposlali.

Pristopili so na novič sledeči gospodi: 622. g. Greg. Kravcar, fajm. v Čačah. 623. g. Jak. Razpotnik, kapl. v Senosečah; 624. g. Fr. Belič, kapl. v Kirchbachu; 625. g. J. Majcen, poduč. pri Marii Snežn.; 626. g. Ant. Valentin, šols. vodja v Kopru; 627. g. Jan. Štucin, učit. v Kopru; 628. g. Bož. Šinko, kapl. pri sv. Lor. v Pušavi; 629. g. Tom. Serčnik, prov. v št. Jakopu pod Celov.; 630. g. Ant. Košmerl, osmošolec v Ljublj. 631. g. Luk. Dolenc, kapl. v Tuhinu pri Kamniku.

Naznanje: I. tečaj „šols. prijatl“a se še dobi in velja mehko vezan brez poštnine 1 gld. sr. — Komur kako čislo l. 1852 manjka, naj se oglasi.